

فرایندشناسی آرامش و امنیت در منظومه فکری رهبر انقلاب اسلامی

ایمان عرفان منش*

چکیده

همواره رسیدن به آرامش و امنیت از مهم‌ترین اهداف تشکیل جامعه انقلابی و مقدمه‌ای برای رسیدن به تمدن بوده است. این دو مؤلفه در ابعاد و سطوح مختلفی از زندگی روزمره کنشگران تا عرصه رسمی و کلان جامعه جریان دارند. کیفیت و تداوم حیات اجتماعی در گرو تضمین آرامش و امنیت برای یک نظام اجتماعی است. در این مقاله تلاش شده است تا با بهره‌مندی از بینش نظری اسلامی و بومی و همچنین، استفاده از تکنیک‌های تحلیل مضمونی، ساختاربخش و عام، فرایند شکل‌گیری، رشد، تداوم، بازتولید و حراست از امنیت و آرامش در بیانات رهبر انقلاب اسلامی واکاوی شود. در مجموع، چهار فرایند شامل فرایند تشکیل و تثبیت (ماهیت و نتایج)، فرایند رشد و گسترش (ابعاد)، فرایند اثربخشی و بقا (اهمیت و ضرورت) و فرایند پایش و مراقبت (زمینه‌ها و شرایط) شناسایی و صورت‌بندی شده‌اند. در انتهای مقاله نیز، جمع‌بندی نظری با استناد به یافته‌ها ارائه شده است که بر طبق آن، آرامش و امنیت بستر ساز سبک زندگی، پیشرفت جامعه و تحقق آرمان‌های اجتماعی است.

واژگان کلیدی: آرامش، امنیت، رهبر انقلاب اسلامی (آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای مدظله العالی)، فرایندشناسی، فرد و جامعه.

۱. طرح مسئله

امنیت و آرامش در جامعه از حقوق اولیه و ضروری مردم است. اگر امنیت (چه بُعد عینی و چه بُعد ذهنی آن) وجود نداشته باشد، نه تنها زندگی روزمره افراد دچار اختلال و مشکل می‌شود، بلکه مقامات و کارگزاران جامعه نیز نمی‌توانند ابعادی همچون مشارکت و همراهی مردم در اداره امور جامعه، دفاع از حیثیت و تمامیت ارضی را پایدار نگه دارند. از این رو، حیات، چرخش و استمرار امنیت و آرامش در یک جامعه، هم از پایین به بالا و هم از بالا به پایین در جریان است.

امنیت و آرامش از مفاهیم با سابقه‌ای هستند که در علوم انسانی به‌ویژه جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، روان‌شناسی اجتماعی، علوم تربیتی و سایر علوم مرتبط به‌عنوان کلیدواژه‌ای مهم محسوب می‌شوند. در هزاره سوم با نزدیک شدن برخی از مفاهیم جامعه‌شناسی و روان‌شناسی به یکدیگر، بسیاری از نظریات جامعه‌شناسی براساس مفاهیم سطح خرد مبتنا یافته‌اند. درهم تنیده بودن اقتضانات روانی، اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی سبب شده است تا فرایند شکل‌گیری، رشد، تداوم، بازتولید و حراست از امنیت و آرامش فراتر از دوگانه‌های مستقل فرد و جامعه عمل کنند و بر هم کنشی توأمان داشته باشند.

امنیت و آرامش هم به‌عنوان بستر خلق کنش و هم نتیجه کنش هدفمند و مطلوب است. این کنش ممکن است در سطح زندگی شخصی و نیز در سطح کنش جمعی (با مقیاس ملی) تعریف شود. از این رو، تمرکز بر این دو مفهوم یکی از ضرورت‌های جدی برای پیشرفت‌های فردی و اجتماعی است. شناخت ابعاد، زمینه‌ها، پیامدها و عوامل تهدیدکننده آرامش و امنیت نیازمند آگاهی از فرایند آن است. اعتبار و منبع شناخت سهم‌بزرگی در هدایت فکر و نتیجه علمی دارد. برخی از نظریات مرسوم جامعه‌شناسی امنیت و آرامش ریشه در عقل عرفی دارند. همچنین، رویکردهای اخیر علوم اجتماعی به اتخاذ مواضع نسبی، متکثر و مردم-بنیاد نزدیک شده‌اند (عرفان‌منش، ۱۳۹۶). به‌همین دلیل، هم‌زمان با تلاش‌های پژوهشگران برای گسترش و تحقق دو مقوله امنیت و آرامش در سطوح زندگی فردی و اجتماعی، ناامنی‌ها، آشوب و بحران‌ها نیز افزایش یافته‌اند. انقطاع شناخت از مصادر و مبانی فطری و دینی یکی از دلایل ناکامی‌هاست.

قرآن کریم امنیت را از اهداف بلند استقرار حاکمیت خدای متعال و ثمره حکومت صالحان می‌داند. در یک بررسی اجمالی از میان ۶۲۳۶ آیه قرآن کریم، ۸۵۱ آیه مضامینی مربوط با ایمنی و امنیت دارند که در آنها، پاره‌ای از مشخصه‌های توسعه نظیر وفور نعمت، پیشرفت دانش، آسایش و رفاه معرفی شده‌اند. به‌عنوان مثال، در آیه ۲۰۵ از سوره بقره، رفاه و امنیت یکی از مصادیق نعمت الهی برشمرده شده‌اند. در خطبه ۲۳۴ نهج‌البلاغه نیز، عزت و امنیت، پاداش از سوی خداوند به انسان‌های صالح معرفی شده است (فراست‌خواه، ۱۳۷۶، ص ۳۶۹).

در رویکرد کلاسیک به امنیت، جنبه‌های جنگاورانه و سخت‌افزاری (به‌عنوان عوامل بیرونی) برجسته می‌شدند؛ اما در رویکردهای جدید، امنیت در معنای عام‌تری به کار رفته است؛ به‌طوری که به اعتقاد صاحب‌نظران، برای درک صحیح و تحقق کامل امنیت، تکیه بر جنبه سخت‌افزاری آن کافی نیست و ضرورت دارد ملاحظات مربوط به جنبه‌های نرم‌افزاری نیز در کانون محاسبات قرار گیرد. از این‌رو، امروزه امنیت، تمام نظام اجتماعی شامل زمینه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی را نیز دربر می‌گیرد (مینایی، ۱۳۸۶، ص ۸۹).

در مجموع با توجه به آنچه بیان شد، بایسته و شایسته است که مبانی آرامش و امنیت‌پژوهی متکی بر آرای موثق و معتبر باشد. در بین متفکران اسلامی، طی دهه‌های اخیر، رهبر انقلاب اسلامی بیاناتی قابل‌تذقیق پیرامون دو مقوله امنیت و آرامش مطرح کرده‌اند. این مقاله تلاش کرده است تا بیانات ایشان براساس تکنیک‌های مقتضی استخراج، کدگذاری و معناکاوی شوند. در کل، این دیدگاه جامع، حاوی ملاحظات فردی و اجتماعی، در سطوح مادی و غیر مادی و مشتمل بر ابعاد گوناگون است؛ به‌گونه‌ای که می‌توان از آن نوعی فرایند برای نگرش نوین به مفاهیم امنیت و آرامش استحصال کرد.

سؤال و هدف: در منظومه فکری رهبر انقلاب اسلامی، چه ابعاد، مؤلفه‌ها، بسترها و ضرورت‌هایی برای آرامش و امنیت به‌عنوان یک فرایند قابل‌شناسایی و صورت‌بندی است؟ عمده‌ترین هدف عبارت از معناکاوی رویکرد جامع رهبر انقلاب اسلامی نسبت به مقولات آرامش و امنیت در قالب یک فرایند قابل‌اتکا برای پیگیری و تحقق و همچنین، به منزله نوعی دورنما و چشم‌انداز خواهد بود.

۲. تعریف مفاهیم اساسی

● آرامش به معنی آرامیدن، فراغت، راحتی، آسایش، طمأنینه، سکینه، صلح، آشتی، ایمنی و امنیت و سکون آمده است. آرامش یک حالت روحی، روانی و درونی است؛ مانند وجدان که خودش قابل رؤیت نیست؛ اما آثار آن در گفتگوها، روابط فردی و اجتماعی و سایر شئون آشکار می‌شود (حسینی، ۱۳۹۶). بر این اساس، به نظر می‌رسد که آرامش بیشتر نتیجه احساس امنیت است؛ چه بسا در جامعه‌ای امنیت باشد؛ اما به دلایل مختلفی احساس ناامنی وجود داشته باشد و البته حالت برعکس آن هم وجود دارد. به‌طور کلی، امنیت در فرهنگ فارسی به معنای آزادی، آرامش، فقدان ترس و عدم هجوم دیگران آمده است (معین، ۱۳۶۳، ص ۳۵۲). در فرهنگ علوم رفتاری نیز دو معنا از این واژه ارائه شده است (مازلو، ۱۹۵۲، ص ۲۶۸): اول، حالتی که در آن

ارضای احتیاجات و خواسته‌های شخصی انجام می‌شود و دوم، احساس ارزش شخصی، اطمینان خاطر، اعتماد به نفس و پذیرشی که در نهایت از سوی طبقه‌های اجتماعی نسبت به فرد اعمال می‌شود.

● امنیت عبارت از محافظت در مقابل خطر، احساس ایمنی و رهایی از تردید است (بوزان، ۱۳۷۸، ص ۵۲). مضاف بر اینکه می‌توان مفهوم امنیت را به مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت، نبود هراس و بیم نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع و به مخاطره نیفتادن این حقوق و آزادی‌ها و مصون بودن از تهدید و خطر مرگ، بیماری، فقر و حوادث غیر مترقبه و در کل هر عاملی که آرامش انسان را از بین ببرد؛ تعریف نمود (جونز، ۱۹۹۹، ص ۱۰۲). پس، امنیت به یک ویژگی پایدار در فضای صلح، برخورد مناسب و آگاهی دو جانبه اطلاق می‌شود که به تمام شهروندان امکان می‌دهد که آزادانه حقوق شخصی، سیاسی و اجتماعی خود را اعمال کنند. حفظ مردم یک کشور و سرزمین در مقابل حمله فیزیکی نوعی امنیت است که با مفهوم دفاع قرابت دارد و در معنایی وسیع‌تر، بر حفظ منافع حیاتی، سیاسی و اقتصادی و فقدان تهدید نسبت به ارزش‌های اساسی و حیاتی یک جامعه دلالت دارد (عبدالله خانی، ۱۳۸۳، ص ۱۳۵).

● فرایند به معنای مراحل طی شده یا گام‌های بالقوه است که به صورت برنامه‌ریزی شده، پویا، هماهنگ و زمانمند یک برنامه یا ایده ورودی و اولیه را به سرانجام مطلوب با بهترین بازدهی منتهی می‌سازد. منابع و ورودی‌های خام به یک فرایند به تدریج شکلی منسجم، همگرا و پردازش شده پیدا می‌کنند. همچنین به لحاظ معرفتی و در سطحی کلان‌تر، فرایندشناسی ناظر به شناخت علمی و دقیق چندین فرایند مرتبط با یکدیگرند که ممکن است میان آنها روابط تأثیری، تقویتی، تعدیلی، ترتیبی، پلکانی یا پیامدی وجود داشته باشد. زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی در جامعه بر نحوه شکل‌گیری، اجرا و دستاوردهای یک فرایند تأثیرگذارند و به آن حالت تعادل و ثبات یا تزلزل و بی‌ثباتی می‌بخشند (ر.ک: باکلی، ۱۹۹۸، ص ۳۵؛ سیلورمن، ۱۹۷۰، ص ۲۷، ۵۶، ۱۴۷).

۳. پیشینه پژوهش

شایگان (۱۳۹۵) در اثری پیرامون امنیت اجتماعی با بهره‌مندی از بیانات رهبر انقلاب اسلامی محورهای زیر را استخراج و بررسی کرده است: ۱. امنیت اجتماعی و ابعاد آن؛ ۲. شاخص‌های امنیت اجتماعی؛ ۳. تهدیدات امنیت اجتماعی؛ ۴. متولیان و راهکارهای تأمین امنیت اجتماعی. یکی از نقاط قوت اثر، بررسی مبانی نظری و مفهومی متداول برای تمایز با اندیشه رهبری است. افتخاری (۱۳۸۹) در اثری با موضوع امنیت عمومی در اندیشه و بیانات رهبری به تحلیل محتوای

بیانات ایشان پرداخته است. وی با تأکید بر سه بُعد مادی، ذهنی و نهادی جهت‌گیری‌ها و نقاط تأکید را برجسته کرده است. برای هر یک از ابعاد، مصادیق و شاخصه‌های مربوطه ذکر شده است. وسیع و جامع بودن دایره مفهومی و تحلیلی امنیت در اندیشه رهبری یکی از یافته‌های مهم است. جاویدی (۱۳۸۹) در پژوهشی به بررسی امنیت اخلاقی از دیدگاه رهبری پرداخته است. براساس یافته‌های آن پژوهش، مبارزه با ناامنی و ایجاد امنیت در جامعه بخشی از وظایف دولت است که محیط مساعد را برای رشد فضائل اخلاقی براساس ایمان، تقوا و مبارزه با تمامی مظاهر فساد و تباهی فراهم می‌کند. به این منظور، بیانات رهبری درباره مصادیق امنیت و ناامنی، توسعه امنیت اخلاقی، وظایف مردم و حکومت و چالش فرهنگ غربی ارائه شده‌اند.

جمع‌بندی پیشینه: بررسی پیشینه نشان می‌دهد آثار محدودی بر آرامش متمرکز هستند و رویکرد تحلیلی محدودی (عمدتاً با تأکید بر وجه انتظامی) در آنها به کار گرفته شده است. پژوهش حاضر تلاش کرده است تا فراتر از دسته‌بندی‌های متداول بیانات رهبری، دو مقوله امنیت و آرامش را در فرایندی نظام‌مند و اکاوی و تحلیل مضمونی نماید.

۴. ملاحظه نظری

امنیت از نظر اسلام، مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت است و منظور از امنیت انسان، وضعیت و شرایطی است که مردم‌هراسی نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع و قانونی خود نداشته باشند. امنیت در حقوق اسلامی شامل جان، مال، عمل، آزادی، حقوق، شخصیت، شرف و حیثیت انسان می‌شود (عمید زنجانی، ۱۳۶۸، ص ۲۳۵). از نظر اسلام، به‌ویژه مذهب تشیع، بحث امنیت با دیدگاهی که مکاتب دیگر اعم از غربی و شرقی دارند، متفاوت است. امنیت، عدالت و آزادی که سه خواسته و آرمان اساسی انسان آگاه و متعهد هستند، تنها در اسلام است که به بهترین نحو تلفیق یافته و به اوج می‌رسند. از نظر اسلام، امنیت پایدار تنها می‌تواند بر پایه عدالت استوار باشد و ارزشمند گردد، نه بر پایه قدرت. آنچه قدرت را به اقتدار تبدیل می‌کند، همانا عدالت است؛ یعنی برای تولید امنیت بایستی به تحکیم و توسعه عدالت پرداخت. آزادی نیز محدود به حدود عدالت و امنیت خواهد بود و برای نگهداری امنیت باید به تحکیم و تثبیت آزادی عمل انسان‌ها در حدود امنیت پرداخت. این هر سه، در راستای شکوفایی قابلیت‌های انسانی و اکتساب کمالات شایسته اوست که معنا می‌یابند و به اوج می‌رسند (شایگان، ۱۳۹۵، ص ۵۸).

امنیت یک موضوع هویتی نیز به حساب می‌آید؛ یعنی موقعیت‌هایی که در آن گروه‌ها در یک جامعه احساس می‌کنند که هویت آنان توسط مهاجرت، واگرایی یا امپریالیسم فرهنگی در خطر

است و تلاش می‌کنند از خود دفاع کنند. در گذشته، هرگاه ملتی به این شیوه‌ها احساس تهدید می‌کرد، می‌توانست از دولت‌ش بخواهد که به‌طور مقتضی به آن پاسخ دهد. با کم‌رنگ شدن مرزها، به نظر می‌رسد که دیگر این امر میسر نیست؛ اما می‌توان تهدیدات هویتی را با تقویت فرهنگ پاسخ داد (بیات، ۱۳۸۸). اکثر اندیشمندان موضوع یا مرجع اصلی امنیت را ارزش‌های سنتی و از پیش موجود گروه‌های اجتماعی می‌دانند. این ارزش‌های سنتی مانند عقاید دینی، زبان، سبک زندگی و... در مجموع هویت گروه‌های مختلف را تشکیل می‌دهد. از این منظر، تصریح می‌شود که دولت یگانه مرجع امنیت نیست (ویور، ۱۹۹۳، ص ۱۰).

نکته مهم در گفتمان غربی امنیت، ماهیت نسبی ارزش‌های اساسی گروه‌هاست. به عبارت دیگر، ارزش‌های اساسی یک گروه در یک کشور متفاوت از ارزش‌های اساسی یک گروه در کشور دیگر شمرده می‌شود. ممکن است گروهی نسبت به اعتقادات دینی و گروهی دیگر نسبت به زبان خود حساسیت فوق‌العاده‌ای داشته باشند. در جهان جدید، مهم‌ترین مسئله امنیت، بقای هویت جمعی است (کلهر، ۱۳۸۸). همچنین، سرمایه اجتماعی ضامن امنیت است و در سایه تحقق امنیت، سرمایه اجتماعی نیز به ارزش افزوده تبدیل می‌شود. سرمایه اجتماعی بالا در جامعه، موجب آسایش و آرامش افراد، ایجاد رفاه و همیاری اقتصادی، افزایش مشارکت سیاسی، اعتماد به مسئولان، دوام و استحکام خانواده، رواج ارزش‌های اجتماعی مثبت، همکاری بین گروه‌ها و اطمینان آنان به یکدیگر می‌شود (شفیعی، ۱۳۸۵). در جامعه‌ای می‌توان انتظار امنیت داشت که اعضای آن براساس ارزش‌ها و هنجارهای مشترک به نوعی وحدت نمادین رسیده باشند و از سویی، در سایه هماهنگی ساختاری بین اجزای متفاوت و پاره‌نظام‌های اجتماعی نوعی هماهنگی ایجاد شده باشد که محصول این فرایند، یعنی تحکیم سیاسی را در سایه مشروعیت به دست آورند (سریع القلم، ۱۳۷۹). در مجموع، آرامش و امنیت متعلق به نظام و حیات فرهنگی هستند. اگر برای فرهنگ سه سطح و لایه در نظر بگیریم، آنگاه آرامش و امنیت افزون بر جنبه‌ها، زمینه‌ها و آثار عینی، دارای وجوه ارزشی و بنیان‌های جهان‌شناختی نیز خواهد بود:

۱. سطح تجلیات و نمودهای بیرونی: به جنبه‌های مشهود امنیت مربوط می‌شوند و در یک محیط اجتماعی و فیزیکی شکل می‌گیرند؛
۲. سطح ارزش‌ها و اعتقادات: مربوط به تعیین بایدها و نبایدهای امنیت هستند و به‌طور عمده در میان جماعت مشترک محسوب می‌شوند؛ زیرا محصول توافقات اجتماعی پیشین و مترکم هستند؛
۳. سطح مفروضات بنیادین: غیر قابل تردید و مناقشه هستند و با رفتارها، تفکرات و احساسات مردم عجین و درونی شده‌اند.

مدعای بحث مقاله نیز ناظر به وجود نگرش چندسطحی نزد رهبر انقلاب اسلامی درباره فرایندشناسی آرامش و امنیت است.

۵. روش

در این مقاله، از روش پژوهش اسنادی (DRM) و تکنیک‌های تحلیل مضمون^۱، تحلیل محتوای ساختاربخش^۲ کیفی و تحلیل عام^۳ استفاده شده است. عمومی‌ترین تکنیک و شیوه مرسوم برای نظم‌دهی به داده‌ها نیز «کدگذاری» است.

روش اسنادی از تکنیک‌های تحلیل محتوا و تحلیل عام بنا به ضرورت استفاده می‌کند (عرفان‌منش و صادقی فسایی، ۱۳۹۴، ص ۶۱-۹۱). تحلیل محتوای یکی از روش‌های کلاسیک تحلیل داده‌های متنی است و با هدف تقلیل داده‌ها انجام می‌شود. به‌طور مشخص‌تر، تحلیل محتوای ساختاربخش به دنبال گونه‌ها یا ساختارهای صورتی است. همچنین، تحلیل عام شامل ساختار بخشیدن به متن، پیگیری کلیدواژگان، یادداشت‌های ضمنی، تلخیص و دسته‌بندی است (بنگرید به فلیک، ۱۳۹۲، ص ۳۵۲-۳۴۷). تحلیل محتوای کیفی را می‌توان روشی پژوهشی برای تفسیر ذهنی محتوای داده‌های متنی از راه فرایندهای طبقه‌بندی نظام‌مند، کدبندی و مضمون‌سازی یا طراحی الگوهای شناخته‌شده دانست. این روش بر این مینا استوار شده است که با تحلیل پیام‌های زبانی می‌توان به کشف معانی، اولویت‌ها، نگرش‌ها، شیوه‌های درک و سازمان‌یافتگی جهان دست یافت (قائدی و گلشنی، ۱۳۹۵، ص ۶۹ و ۷۰). از این‌رو، درون تحلیل محتوا، نوعی تحلیل مضمون وجود دارد؛ تحلیل مضمون به دنبال یافتن زنجیره‌ای از کلیدی‌ترین سویه‌های مفهومی مشترک و مقارن در مسیر تفسیر و تأویل داده‌های متنی است. در این مقاله، استخراج فرایندهای چهارگانه برآمده و ماحصل استفاده از تحلیل مضامین است که به اقتضای حجم مقاله، عمدتاً نتایج مستخرج از تحلیل داده‌ها عمدتاً در قالب جداول کدگذاری گزارش شده و از ارائه تمامی جنبه‌ها صرف نظر شده است. از این‌رو، یافته‌ها مراحل متعدد تحلیلی از جمله اصول افتراق و مشابهت‌یابی، قرابت محتوایی، واکاوی واژگان عیان و نهفته، طبقه‌بندی، دلالت‌های ترتیبی، نشانگان خطوط معنایی، جهت‌یابی محتوایی و ساختاری و پالایش‌های اولیه و پسین را طی کرده‌اند. لازم به ذکر است برای اطمینان از اعتبار منبع، تمامی بیانات رهبر انقلاب از بانک

1. Thematic Analysis

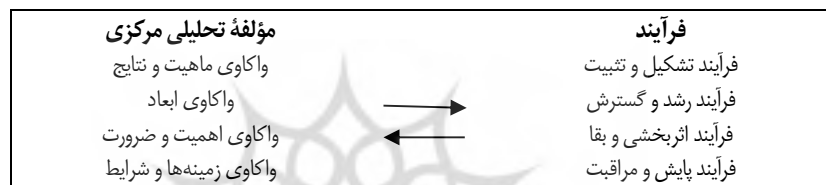
2. Structuring Content Analysis

3. Global Analysis

داده‌های موجود در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار ایشان^۱ احصا شده‌اند. این بیانات بازه زمانی سال‌های ۶۸ تا ۹۶ را دربر می‌گیرند.

۶. یافته‌ها

در مجموع و پس از تحلیل‌های انجام گرفته، فرایندشناسی آرامش و امنیت در منظومه فکری رهبر انقلاب اسلامی متشکل از چهار مؤلفه تحلیلی مرکزی شامل «ماهیت و نتایج» (فرایند تشکیل و تثبیت)، «ابعاد» (فرایند رشد و گسترش)، «اهمیت و ضرورت» (فرایند اثربخشی و بقا) و «زمینه‌ها و شرایط» (فرایند پایش و مراقبت) است.

نمودار ۱: مؤلفه‌های کلیدی در فرایندشناسی آرامش و امنیت

ملاحظات ساختار بیان یافته‌ها: ۱. پس از تحلیل‌های روشمند انجام شده بر داده‌ها (بیانات)، مشخص شد که می‌توان چهار فرایند مذکور را احصا و نام‌گذاری کرد. روابط میان فرایندها پویا و مرتبط به یکدیگرند؛ به طوری که میان آنها رابطه ترتیبی و در عین حال، تأثیری وجود دارد؛ ۲. با توجه به ضرورت رعایت حجم مباحث، ناگزیر امکان استناد به تمامی بیانات وجود ندارد و صرفاً به عنوان نمونه به تعدادی از آنها اشاره می‌شود؛ ۳. به دلیل جلوگیری از اطناب ناشی از قرار دادن جدول‌های تحلیلی و کدگذاری‌ها، تلاش شده است که صرفاً نتیجه و ماحصل پژوهش گزارش و منعکس شود.

۶-۱. فرایند تشکیل و تثبیت: واکاوی ماهیت و نتایج^۲

رهبر انقلاب در دیدار جمعی از روحانیون تعریفی از آرامش به همراه برخی از جنبه‌ها و آثار آن را این‌گونه ارائه کردند: «سکینه یعنی حالت استقرار، حالت آرامش، آرامش روانی، آرامش فکری. نقطه مقابل این اطمینان، حالت تشنج فکری و آشوب فکری و بی‌انضباطی فکر و اندیشه و

۱. <http://farsi.khamenei.ir/search>

۲. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۷/۹/۲۳؛ ۸۸/۳/۲۹؛ ۹۱/۷/۲۴؛ ۹۵/۷/۱۳.

احساسات در وجود یک فرد است که او را به انواع و اقسام بدبختی‌های شخصی و اختلالات اجتماعی می‌کشاند» (۱۳۷۷/۰۹/۲۳).

در بیانات رهبر انقلاب اسلامی برای تعریف امنیت و آرامش مؤلفه‌های متعددی بیان شده است که برخی به شیوهٔ ایجابی و برخی دیگر، به شیوهٔ سلبی به کار رفته‌اند. سکینه، اطمینان، طمأنینه و استقرار کلیدی‌ترین مفاهیم ایجابی استفاده شده برای تعریف امنیت و آرامش هستند. همچنین براساس قاعدهٔ «تعرف الاشیاء بأضدادها»، ویژگی‌هایی همچون فقدان تلاطم‌های روحی و اجتماعی، نبود تشنج و آشوب فکری و فقدان بی‌انضباطی فکری و احساسی در شناخت ماهیت آرامش و امنیت برشمرده شده‌اند. در این بین، مهم‌ترین ویژگی حاکم بر تعاریف، وجود نگرش توأمانی بین دو حالت دنیوی و اخروی است. ایشان مشخصهٔ مؤمن بودن را به‌عنوان یکی از ویژگی‌های اصلی پذیرندهٔ امنیت و آرامش معرفی می‌کنند. نتایج و پیامدهای حاصل از امنیت و آرامش در دو سطح فردی و اجتماعی پدیدار می‌شوند. از جمله می‌توان به تعمیق ایمان، نبود بدبختی‌های شخصی و فقدان اختلالات اجتماعی اشاره کرد. در یک جمع‌بندی از معیارهای تعریف برای امنیت و آرامش، تعبیر و صفات زیر توسط مقام معظم رهبری به کار رفته‌اند.

جدول ۱: معیارهای تعریف برای امنیت و آرامش

نتایج	ویژگی‌های متضاد	ویژگی‌های ایجابی
* تعمیق ایمان * فقدان بدبختی‌های شخصی * فقدان اختلالات اجتماعی	* تلاطم‌های روحی و اجتماعی * تشنج و آشوب فکری * بی‌انضباطی فکری و احساسی	* سکینه / اطمینان / طمأنینه / استقرار * آرامش روحی و فکری * نیازی اجتماعی برای جامعهٔ انقلابی * نعمتی الهی * آرامش روانی فردی * آرامش عمومی اجتماعی

منبع: نتایج تحلیلی پژوهش براساس بیانات

۶-۲. فرایند رشد و گسترش: واکاوی ابعاد^۱ نشان‌دهندهٔ دیدگاه نظام‌مند ایشان نسبت به این موضوع است: «باید امنیت همه‌جانبه مورد توجه باشد؛ امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی، امنیت فرهنگی، امنیت آبرویی. مردم در نظام جمهوری اسلامی باید احساس کنند که جان و مال و فرزندان و ناموس و فکر و عقیده و سرمایه‌گذاری و فعالیت اقتصادی‌شان برخوردار از امنیت است» (۱۳۸۰/۰۲/۲۸).

۱. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۸/۵/۸؛ ۷۸/۶/۱۰؛ ۷۹/۱/۶؛ ۷۹/۷/۱۸؛ ۸۰/۲/۲۸؛ ۸۰/۴/۷؛ ۸۲/۵/۱۵؛ ۸۲/۱۰/۱۴؛ ۸۳/۲/۱۲؛ ۸۴/۲/۱۵؛ ۸۴/۱۰/۱۴؛ ۹۲/۱۲/۲۰؛ ۹۳/۲/۱۷؛ ۹۶/۱/۱؛ ۹۸/۲/۸.

یکی از تأکیدات مقام معظم رهبری مسئله امنیت همه‌جانبه است. طیف مصادیق امنیت و آرامش از زندگی روزمره مردم تا امور کلان را دربر می‌گیرد. برخی از ابعاد عینی و برخی دیگر، ذهنی هستند. در مجموع، احساس امنیت توسط مردم یکی از معیارهای مهم است. همچنین از نظر ایشان، امنیت ملی بر دو نوع داخلی و خارجی است. مصادیق و ابعاد امنیت و آرامش از دیدگاه رهبر انقلاب اسلامی حیطه‌ها و قلمروهای زیر را دربر می‌گیرد.

نمودار ۲: ابعاد امنیت و آرامش (منبع: نتایج تحلیلی پژوهش براساس بیانات)

در کل، می‌توان ابعاد امنیت و آرامش را چنین تقسیم‌بندی کرد:

جدول ۲: اهمیت و ضرورت امنیت و آرامش

ابعاد (انواع و مصادیق)	جنبه
فردی / اجتماعی	از لحاظ دامنه شمول
شغلی / اقلام راهبردی / سرمایه‌گذاری / غذایی / اقتصادی	از لحاظ عرصه معیشتی
معنوی / اخلاقی / وجدانی / روحی / روانی / فرهنگی / فکری و عقیدتی / آبرویی	از لحاظ هویتی، ذهنی و درون‌فردی
سیاسی / مدنی / قضایی / عمومی / نظامی و انتظامی	از لحاظ حقوق شهروندی
مرزی / ملی / مجازی	از لحاظ قلمرو و فضا

منبع: نتایج تحلیلی پژوهش براساس بیانات

۶-۳. فرایند اثربخشی و بقا: واکاوی اهمیت و ضرورت

براساس بیانات رهبر انقلاب اسلامی، پایه و اساس بسیاری از پیشرفت‌های مادی و موهبت‌های معنوی در جامعه اسلامی مرهون ایجاد، گسترش و پاسداشت دو مقوله امنیت و آرامش است. اصولاً، امنیت یکی از نیازهای ذاتی و اساسی بشر در طول تاریخ بوده است. به یک معنا، تحقق فرد و جامعه در گرو امنیت است. بنابراین، ضرورت این دو رکن کلیدی نشان‌دهنده اهمیت نقش حافظان و برقرارکنندگان انتظام و امنیت خواهد بود. در ادامه، مهم‌ترین وجوه مربوط به اهمیت و ضرورت امنیت و آرامش معرفی می‌شوند.

الف) زیرساخت پیشرفت‌های مادی و غیر مادی^۱

به باور رهبر انقلاب در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی دریایی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و خانواده‌های آنان، امنیت زیرساختی است که در تحقق سعادت سهمی اساسی دارد: «امنیت زیرساخت همه پیشرفت‌های یک ملت است. اگر امنیت نباشد، نه اقتصاد هست، نه فرهنگ هست، نه سعادت شخصی و نه سعادت عمومی مردم اجتماع هست» (۱۳۹۴/۰۷/۱۵). اهداف دنیوی و اخروی برای مردم یک جامعه هنگامی محقق می‌شوند که سایه امنیت در ابعاد مختلف آن حاکم باشد. عدالت اجتماعی و پیشرفت‌های علمی، صنعتی، فکری، اعتقادی، اقتصادی و سازندگی نیازمند بستری امن و آرام هستند. برنامه‌ریزی‌های گوناگون توسط نهادهای مختلف در شرایط امنیت امکان‌پذیر است. طبق دیدگاه رهبر انقلاب اسلامی، حرکت اجتماعی در یک جامعه وابسته به آرامش و امنیت محسوب می‌شود. ثبات به شکوفایی استعدادهای ملت و جامعه یاری می‌رساند. رقابت در میدان پیشرفت کشورها مستلزم محیطی امن است.

۱. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۸/۶/۱۰؛ ۷۹/۱/۶؛ ۷۹/۷/۱۸؛ ۷۹/۸/۱۸؛ ۸۵/۸/۲؛ ۸۶/۸/۱؛ ۸۸/۴/۲۹؛ ۹۱/۷/۲۴؛ ۹۲/۴/۵؛ ۹۴/۷/۱۵.

ب) یکی از حقوق اساسی و شهروندی انسان^۱

یکی از حقوق مردم ایران، به دور از تعلقات قومی و مذهبی، حق برخورداری از امنیت است که رهبر انقلاب در دیدار روحانیون دفتر نمایندگی ولی فقیه در امور اهل سنت آن را متذکر شدند: «ما وقتی که می‌خواهیم یک ایرانی را به‌عنوان یک ایرانی به حقوق حقه خودش برسانیم، از او سؤال نمی‌کنیم که مذهب و یا حتی دین تو چیست؛ نه، موطن ماست و از حقوق همشهری‌گری با ما دارد استفاده می‌کند و در این مملکت زندگی می‌کند؛ چیزی باید پردازد، کاری باید بکند و حقوقی هم دارد؛ حق امنیت، حق زندگی، حق کار، حق تلاش، حق تحصیل و فرهنگ دارد» (۱۳۷۰/۰۸/۲۷).

همواره رسیدن به حقوق اصلی بشر یکی از انگیزه‌های شکل‌گیری جامعه و نهادهای اجتماعی بوده است. از نظر مقام معظم رهبری، این خواسته ریشه در فطرت انسان دارد. این نیاز اساسی خصوصیتی درک‌پذیر، عینی و واقعی در زندگی مردم دارد. بسیاری دیگر از نیازهای بشر نیز موکول به تحقق محیطی امن است، تا جایی که مقام معظم رهبری امنیت را بالاتر از آب و نان می‌دانند. چنین تعبیری بر این موضوع دلالت دارد که گذران زندگی، معیشت و حیات وابسته به امنیت و آرامش است.

ج) لازمه‌الگو شدن کشور اسلامی و تمدن‌سازی^۲

ایشان ارتباط مفهوم امنیت با سبک زندگی اسلامی را در دیدار جوانان استان خراسان شمالی به شرح زیر برشمردند:

«یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی عبارت است از سبک زندگی کردن، رفتار اجتماعی، شیوه زیستن ... اگر به معنویت و رستگاری معنوی اعتقادی هم نداشته باشیم، برای زندگی راحت، زندگی برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی، بازپرداختن به سبک زندگی مهم است ... تمدن نوین اسلامی که ما مدعی‌اش هستیم و دنبالش هستیم و انقلاب اسلامی می‌خواهد آن را به وجود بیاورد، بدون این بخش تحقق پیدا نخواهد کرد. اگر آن تمدن به وجود آمد، آن وقت ملت ایران در اوج عزت است؛ ثروت هم دنبالش هست، رفاه هم دنبالش هست، امنیت هم دنبالش هست، عزت بین‌المللی هم دنبالش هست؛ همه چیز با او خواهد بود، همراه با معنویت» (۱۳۹۱/۰۷/۲۳).

۱. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۰/۸/۲۷؛ ۷۸/۱/۲۳؛ ۷۹/۱۱/۲۵؛ ۸۹/۴/۱۹؛ ۹۰/۱۱/۲۱؛ ۹۱/۱۱/۲۸؛ ۹۶/۳/۲۸.

۲. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۴/۷/۲۲؛ ۸۴/۲/۱۸؛ ۸۵/۸/۲۰؛ ۹۱/۷/۲۳؛ ۹۵/۵/۱۱.

برای الگو شدن جمهوری اسلامی ایران به عنوان کشوری اسلامی و تبدیل شدن آن به یک حیات طیبه لازم است امنیت و آرامش در سرتاسر نظام اجتماعی حکم فرما باشد. در یک چشم انداز بالاتر، با رسیدن به تمدن اسلامی امنیت گسترش خواهد یافت. بنابراین، کشور اسلامی در شرایط امن متجلی می شود و ظهور تمدن اسلامی به بازتولید امنیت می انجامد. استقلال امنیتی یکی از اصول انقلاب و نظام اسلامی است.

د) هوشیاری در برابر دشمنان: واکنش در برابر ناامنی^۱

در دیدار مردم قم، تلاش دشمنان به منظور القای ناامیدی و با هدف سلب آرامش تصریح شده است: «امروز یکی از کارهای مهم دشمنان ایجاد ناامیدی و تزریق ناامیدی است. در بخش های مختلف جوان را ناامید کنند، پیر را ناامید کنند، انقلابی سابق را ناامید کنند. این آرامش و سکینه الهی امید به انسان می دهد» (۱۳۹۴/۱۰/۱۹).

با توجه به اینکه امنیت و آرامش پایه ای اساسی برای پیشرفت های همه جانبه جامعه هستند و به عنوان نیاز اولیه افراد تلقی می شوند، بالتبع واکنش مقتضی در برابر به مخاطره افتادن این دو مقوله لازم است. براساس فرمایشات رهبر انقلاب اسلامی، دغدغه دائمی نگهداشت امنیت و آرامش سبب هوشیاری در برابر دشمنان خواهد شد. در این راستا، تقویت نظامی و انتظامی برای حفظ منفعت آرامش اهمیت دارد. در نتیجه، آرامش به بازتولید امید در میان افراد کمک می کند.

ه) انگیزه خدمت در نظام اسلامی^۲

ایشان در خطبه های نماز جمعه تهران، تقبل مناصب دولتی از سوی کارگزاران را به منظور ایجاد امنیت بیان کردند: «هدف از قبول مناصب دولتی در نظام جمهوری اسلامی و نظام اسلامی چه باید باشد؟ هدف باید اجرای عدالت، تأمین آسایش مردم، فراهم کردن زمینه جامعه انسانی برای شکفتن استعدادها، برای تعالی انسان ها و برای هدایت و صلاح بنی آدم باشد» (۱۳۷۹/۰۹/۲۵).

فراهم کردن امنیت یکی از وظایف مشترک میان مردم و مسئولین به عنوان یک ارزش است. امنیت شرط لازم برای خدمتگزاری است. به دنبال تحقق این مهم است که زمینه های شکوفایی پدید می آیند. تصمیم گیران جامعه باید به هنگام اجرای تکالیف، همواره مسئله امنیت را در معرض توجه قرار دهند.

۱. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۰/۱۱/۱۹؛ ۷۲/۲/۱۸؛ ۷۶/۹/۵؛ ۸۰/۷/۴؛ ۸۵/۳/۲۹؛ ۸۷/۲/۱۹؛ ۸۸/۲/۲۴؛ ۸۸/۹/۲۲؛ ۹۴/۱۰/۱۹؛ ۹۴/۲/۱۴؛ ۹۶/۲/۲۰.

۲. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۵/۶/۷؛ ۷۸/۴/۲۱؛ ۷۹/۹/۲۵؛ ۸۴/۵/۱۲؛ ۹۶/۳/۳۱.

و) زمینه سعادتمندی انسان^۱

در دیدار جمعی از زنان، رهبر انقلاب آرامش را مهم‌ترین احتیاج بشر معرفی کردند: «مهم‌ترین چیزی که بشر به آن احتیاج دارد، آرامش است. سعادت انسان در این است که از تلاطم و اضطراب روحی در امان و آرامش روحی داشته باشد» (۱۳۷۶/۰۷/۳۰).

یکی از بسترهای لازم برای سعادتمندی دنیوی و اخروی انسان‌ها امنیت و آرامش فراگیر است که با هدف رضای الهی دنبال می‌شود. امنیت یکی از مؤلفه‌های اصلی برای عرصه زندگی است. ایمان و معنویت افراد نیز نیازمند محیطی امن و آرام است. از نظر رهبر انقلاب اسلامی، فقدان امنیت سبب اختلال در ایمان مؤمنین و دینداران خواهد شد.

ز) جزئی از آرمان‌ها، اصول و دستاوردهای انقلاب اسلامی^۲

رهبر انقلاب اسلامی، در دیدار جمعی از بسیجیان سراسر کشور، یکی از عقاید و شعائر ملت ایران را امنیت معرفی کردند: «ملت ایران عقیده و ایمان و عشق خود، عدالت اجتماعی و رفاه و امنیت در سایه اسلام و توحید و احکام نورانی و مقدس اسلام را هدف قرار داده است و برای آن تلاش می‌کند و شعار می‌دهد» (۱۳۷۵/۰۸/۳۰).

استقلال امنیتی یکی از اصول مهم برای شکل‌گیری و استمرار انقلاب اسلامی و نظام سیاسی و اجتماعی برخاسته از آن به شمار می‌رود. به‌طور متقابل، انقلاب اسلامی بستر پیشرفت‌ها در زمینه امنیت را فراهم آورده است. بنابراین، انقلاب اسلامی و مقوله امنیت در هم تنیده و به هم وابسته‌اند. به‌طور خلاصه، مهم‌ترین محور بیانات مقام معظم رهبری درباره اهمیت و ضرورت امنیت و آرامش در جدول زیر ارائه می‌شود.

۱. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۳/۳/۱۴؛ ۷۶/۲/۳؛ ۷۶/۷/۳۰؛ ۸۶/۱۰/۱۲؛ ۸۹/۹/۱۰؛ ۹۵/۴/۱۶.
 ۲. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۵/۸/۳۰؛ ۷۵/۶/۲۷؛ ۷۵/۹/۲۴؛ ۸۱/۱۱/۱۵؛ ۸۷/۲/۱۴؛ ۹۶/۱۱/۱۹؛ ۹۶/۱۱/۲۹؛ ۹۷/۱/۱.

جدول ۳: اهمیت و ضرورت امنیت و آرامش

مؤلفه‌ها	مضامین کلیدی	نتایج
زیرساخت پیشرفت‌های مادی و غیر مادی	<ul style="list-style-type: none"> * نعمتی بزرگ * شرط حرکت عظیم اجتماعی * پایه، اساس و رشته میانی یک مملکت * نیاز اساسی و اصلی * ثبات سیاسی * یکی از خواسته‌ها و عواید مهم * بستر ایمان و سعادت * آمادگی لازم برای بروز استعدادها 	<ul style="list-style-type: none"> * رونق اقتصاد و صنعت * عدالت اجتماعی * پیشرفت علمی و تحول * ایجاد روحیه و نشاط * اعتلای فرهنگ * امکان عملی کردن برنامه‌ریزی‌ها و سازندگی * دستیابی به عزت و شرافت * آسوده خیالی از تهاجم دشمنان * امکان ورود به میدان‌های گوناگون * مسابقه بشری * مصونیت از ستیزه‌گری و بدبینی
یکی از حقوق اساسی و شهروندی انسان	<ul style="list-style-type: none"> * چارچوبی برای سایر نیازها * لازمه سایر خواسته‌ها و خوشی‌ها * مقوله‌ای عینی و واقعی * خواسته اساسی و اصلی بشر * برآمده از فطرت * بالاتر از آب و نان * به‌عنوان حق شهروندی 	<ul style="list-style-type: none"> * انعکاس در وضع زندگی * پرورش فکر * پیشرفت عملی * آسایش روانی
لازمه الگو شدن کشور اسلامی و تمدن‌سازی	<ul style="list-style-type: none"> * بستر حیات طیبه * از خصوصیات نظام و جامعه اسلامی * از ابعاد پیشرفت اسلامی * از شئون سبک زندگی * هدف و خواسته انقلاب اسلامی 	<ul style="list-style-type: none"> * برخورداری علمی * عزت سیاسی * استقلال و رونق اقتصادی * ارتقای معنوی * معیشت شایسته * آزادی فکر و اندیشه * هم‌زیستی مهربانانه مردم * عدالت (کم شدن فاصله‌های طبقاتی و برداشته شدن اشرافی‌گری)
هوشیاری در برابر دشمنان: واکنش در برابر ناامنی	<ul style="list-style-type: none"> * آرامش به‌عنوان منفعت * اهمیت دادن به نیروهای مسلح * بودن در جنگ امنیتی * دشمنی قدرت‌های استکباری * تلاش‌ها و تهاجم‌های ضد امنیتی دشمن * برهم‌زننده امنیت به‌عنوان خائن * ناامنی به‌عنوان سلب شدن یک نعمت 	<ul style="list-style-type: none"> * ایجاد و افزایش امید * افزایش هوشیاری * امکان تشکیل نظام اسلامی * جلوگیری از رخنه در اعتقادات * جلوگیری از عصبانیت مردم
انگیزه خدمت در نظام اسلامی	<ul style="list-style-type: none"> * از ارزش‌های انسانی و اسلامی * هدف و لازمه کار و سازندگی * به‌عنوان یک عبادت * ضرورت برای تصمیم‌گیران 	<ul style="list-style-type: none"> * پیشرفت‌های مادی و معنوی * حل شدن مشکلات * شکوفایی استعدادها

مؤلفه‌ها	مضامین کلیدی	نتایج
زمینه سعادتمندی انسان	* نظام اسلامی به عنوان نظام دنیوی و اخروی * مقدمه رضای الهی * جزئی از عرصه زندگی * زمینه پیشرفت * به همراه داشتن جنبه‌های مادی و معنوی	* آسایش فکر و روح و دوری از اضطراب * احساس عدالت * ارتقای ایمان و عمل صالح * شکوفا شدن انسانیت * زندگی آرام مردم در کنار هم
جزئی از آرمان‌ها، اصول و دستاورد انقلاب اسلامی	* از اهداف و شعارهای جمهوری اسلامی * منطبق بر احکام و باورهای اسلامی * استقلال امنیتی، به عنوان یکی از اصول انقلاب * امنیت ناشی از انقلاب اسلامی * ضرورت تبلیغ جهانی برای امنیت موجود * توجه به حضور آرامش بخش و ضد تشنج	* کمک به تحقق نظام سیاسی و اجتماعی * فهم دشمن از پیشرفت امنیت در نظام * هم‌زیستی و آرامش اقلیت‌ها * آرامش منطقه

منبع: نتایج تحلیلی پژوهش براساس بیانات

۶-۴. فرایند پیش و مراقبت: واکاوی زمینه‌ها و شرایط

با توجه به فرمایشات رهبر انقلاب اسلامی، برای تحقق دو امر مهم امنیت و آرامش لازم است بسترهای فردی و اجتماعی مقتضی شکل بگیرند. مسئولیت ایجاد زمینه‌ها و شرایط هم یکایک افراد جامعه اعم از عموم مردم و نخبگان و هم سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی هستند. بنابراین، نگرش مقام معظم رهبری نسبت به بسترهای ضروری برای امنیت و آرامش به‌طور توأمان هم از پایین به بالا و هم از بالا به پایین است. از این‌رو، تحقق این دو امر مهم در گرو مسئولیت‌پذیری همگانی است. در ادامه، مهم‌ترین زمینه‌ها و شرایط معرفی می‌شوند.

الف) رصد برنامه‌های دشمنان^۱

رهبر انقلاب در سالروز عید سعید مبعث، هوشیاری در برابر نقشه‌های دشمنان علیه ثبات و آرامش را ضروری دانستند: «وقتی که ملت در عین استقرار و آرامش و ثبات یک حرکت بزرگ را انجام می‌دهد، نباید غافل بماند از دشمنی دشمنانی که دارند برایش نقشه می‌کشند» (۱۳۸۸/۰۴/۲۹).

اصل غافلگیر نشدن یکی از ضرورت‌هایی است که رهبر انقلاب اسلامی در دیدارهای متعدد

۱. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۸/۱۲/۱۱؛ ۸۸/۴/۱۵؛ ۸۸/۴/۲۹؛ ۸۸/۶/۲۰؛ ۸۹/۴/۱۹.

به آن اشاره کرده‌اند. در معنای وسیع کلمه، لازم است فریضه جهاد با دشمنان و معارضان حرکتی مداوم باشد. سعادت بشر در گرو رصد نقشه‌های دشمن است.

ب) هوشیاری نیروهای انقلابی و نخبگان^۱

ایشان در خطبه‌های نماز عید فطر، وظیفه مهمی را به منظور حفظ امنیت متوجه نیروهای انقلابی کردند: «نیروهای انقلابی بیش از همه باید مراقب نظم کشور، مراقب آرامش کشور، مراقب عدم سوءاستفاده دشمنان از وضعیت کشور، و مراقب حفظ قوانین باشند. این مراقبت‌ها در درجه اول متوجه به نیروهای انقلاب است که دلسوزند، علاقه‌مندند و مایلند که کشور به سمت هدف‌های خود حرکت بکند» (۱۳۹۶/۰۴/۰۵).

مراقبت و هوشیاری نسبت به دسیسه‌های معاندان و دشمنان داخلی و خارجی وظیفه همگانی است که سهم نیروهای انقلابی و نخبگان در نظام و جامعه اسلامی بیشتر است. اخلاص‌گری در امنیت به‌عنوان بزرگ‌ترین گناه معرفی شده است.

ج) تقویت باور و ایمان: سبک زندگی اسلامی^۲

توجه به سبک زندگی قرآنی و تعالیم برخاسته از آن رابطه مهمی با امنیت دارد. این موضوع در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم اذعان شده است: «اگر در جوامع بشری قرآن حاکم باشد، هم سعادت دنیا هست، هم علو معنوی هست. راه سلامت را، راه امنیت را، راه امنیت روانی را قرآن به روی ما باز می‌کند، راه عزت را قرآن به روی ما باز می‌کند، راه زندگی درست را و سبک زندگی سعادت‌آمیز را قرآن به روی ما باز می‌کند» (۱۳۹۲/۰۳/۱۸).

زندگی در مدار دین اسلام یکی از مهم‌ترین شرایط و زمینه‌ها برای رسیدن به امنیت و آرامش فردی و اجتماعی هستند. در این صورت، مسیر آینده جامعه روشن و همراه با اعتماد خواهد بود. بنابراین، آسایش معنوی و روانی در گرو پابندی به تعالیم الهی است که باید در سرتاسر یک جامعه اسلامی اقامه شود. یکی از نتایج حاصل از این امر مهم، پیدایش استواری و قدرت در حرکت یک جامعه خواهد بود. طبق فرمایش مقام معظم رهبری، اکثر جوامع غربی به دلیل فقدان امنیت و آرامش برآمده از دین، دچار التهابات روانی و اجتماعی هستند. اساساً، پیوند انسان‌شناسی اسلامی با انسان دینی سبب می‌شود تا اخلاق مقتضی برای امنیت و آرامش فردی و اجتماعی در جامعه نیز

۱. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۸۸/۴/۲۹: ۹۶/۴/۵.

۲. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۰/۱/۲۹: ۷۰/۱۰/۱۹: ۷۰/۱۲/۱۲: ۷۰/۶/۲۶: ۷۷/۹/۲۳: ۸۰/۳/۱۴: ۸۳/۱۰/۲: ۸۶/۵/۲۰: ۸۶/۱۲/۱۲: ۸۶/۲/۱۴: ۸۷/۸/۲۹: ۸۷/۱/۱: ۸۹/۶/۲۶: ۹۰/۶/۲۶: ۹۲/۳/۱۸: ۹۴/۶/۴.

جریان یابد. بالتبع، پیشرفت معنوی حاصل می‌شود. یکی دیگر از نتایج، شکوفایی رفاه، عدالت و عزت برای ملت خواهد بود. دستیابی به سبک زندگی قرآنی و اسلامی بسیاری از گشایش‌های مادی و معنوی را برای مردم فراهم می‌آورد. در این سبک از زندگی، قرار داشتن علم در کنار دین می‌تواند پیشرفت حقیقی را برای جامعه ایجاد کند.

د) قانونمندی و فسادستیزی^۱

در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، اصل فسادستیزی یکی از زمینه‌های امنیت معرفی شده است: «نکته نهم، فسادستیزی است؛ ما اگر می‌خواهیم مردم در صحنه اقتصاد باشند، باید صحنه اقتصادی امنیت داشته باشد؛ اگر امنیت را می‌خواهیم، بایستی دست مفسد و سوءاستفاده چی و دورزننده قانون و شکننده قانون بسته بشود. مبارزه با فساد این است ... همه مسئولین ... در این جهت مسئولند» (۱۳۹۲/۱۲/۲۰).

از نظر رهبر انقلاب اسلامی، تبعیت همگان از قانون به‌عنوان یک معیار، زمینه مهمی برای نیل به آسایش، آرامش و وحدت عمومی محسوب می‌شود.

ه) تأمینات مادی و روانی^۲

رهبر انقلاب در مراسم بیستمین سالگرد رحلت امام خمینی علیه السلام، «اعتلای مادی و معنوی» را زمینه مهمی برای امنیت قلمداد کردند: «وقتی یک ملت قوی شد، اعتلای مادی و معنوی پیدا کرد، امنیت او هم کامل خواهد شد؛ یعنی آسیب‌پذیری او از بین خواهد رفت. دشمنان دیگر طمع نمی‌کنند» (۱۳۸۸/۰۳/۱۴).

آسایش ملت در گرو مؤلفه‌هایی همچون سلامت، رفاه، استقلال، عزت و مصون بودن از آسیب‌های اجتماعی است. تأمینات مادی و روانی سبب خنثی شدن مطامع دشمنان نیز تلقی می‌شود.

و) وحدت درونی و اقسام آن^۳

ثمره وحدت، دوری از التهابات گوناگون در جامعه است که در خطبه‌های نماز جمعه تهران از سوی رهبری سفارش شده است:

۱. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۹۲/۲/۲۵؛ ۹۲/۱۲/۲۰.

۲. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۸۵/۱/۱؛ ۸۸/۳/۱۴؛ ۹۲/۱۲/۲۰؛ ۹۳/۱۱/۱۹؛ ۹۶/۱/۱.

۳. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۷/۱۰/۲۸؛ ۷۹/۱/۲۶؛ ۷۹/۱۱/۲۵؛ ۸۰/۱۰/۱۲؛ ۸۷/۶/۲۹.

«آنچه که من امروز برای کشورمان مثل گذشته از همه چیز لازم‌تر می‌دانم، وحدت کلمهٔ آحاد ملت و وحدت کلمهٔ نخبگان و مسئولان در مبنای اصولی است. یکی از چیزهایی که برای کشور ما حقیقتاً مهم است این است که مردم احساس امنیت سیاسی و روانی بکنند؛ فضای روانی جامعه دچار التهاب نباشد» (۱۳۸۷/۰۶/۲۹).

اتحاد از ضروریات اساسی برای تحقق امنیت و آرامش است. از دیدگاه مقام معظم رهبری، اتحاد شامل وحدت مردم با مسئولین، مردم با مردم و مسئولین با مسئولین است. در این بین، حد و مرز اختلافات سلیقه عبارت از اصول احترام به اسلام و قرآن و همچنین پاسداری از انقلاب، راه امام خمینی علیه السلام، عزت و استقلال است.

ز) حضور و همراهی اقشار مردم^۱

در دیدار کارگران، موضوع مذکور به عنوان عاملی «تعیین‌کننده» معرفی شده است: «مردم عزیز ما باید بدانند که حضور آنها در عرصه‌های مختلف، تعیین‌کننده است. تعیین‌کنندهٔ چه؟ تعیین‌کنندهٔ امنیت ملی. اگر مردم در صحنه حضور داشته باشند، کشور در امنیت باقی خواهد ماند» (۱۳۹۶/۰۲/۱۰).

حضور مردم در عرصه‌های مختلف یکی از پشتوانه‌های مستحکم امنیت و آرامش است. در حقیقت، رابطه‌ای متقابل بین حضور مردم با منافع‌های متعلق به آنان وجود دارد.

ح) پیشرفت‌های علمی^۲

ایشان در دیدار دانشجویان و نخبگان علمی، مسئلهٔ علم و جنبش نرم‌افزاری را برای نیل به «امنیت بلندمدت» ضروری دانستند: «اینی که من توی این چند سال به دانشگاه‌ها مرتب راجع به مسائل علم و تحقیق و پژوهش و نوآوری و جنبش نرم‌افزاری و ارتباط صنعت و دانشگاه و اینها این همه تأکید کردم، برای خاطر این است که یک رکن امنیت بلندمدت کشور و ملت‌تان علم است» (۱۳۸۸/۰۶/۰۴).

یکی از وظایف نهادهای علمی در جامعه، توسعهٔ علم، پژوهش و نوآوری است. این رسالت، تقویت امنیت بلندمدت را تأمین خواهد کرد. چنین پیشرفت‌هایی باید در کنار و با توجه به مبانی دینی باشد.

۱. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۵/۱۲/۲۰؛ ۸۸/۲/۲۴؛ ۸۸/۳/۲۲؛ ۹۱/۷/۲۴؛ ۹۲/۲/۱۶؛ ۹۲/۴/۵؛ ۹۶/۲/۱۰.

۲. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۸۶/۶/۱۲؛ ۸۸/۶/۴؛ ۹۰/۶/۲.

ط) عدالت عمومی^۱

در دیدار مسئولان دستگاه قضایی، نقش عدالت در توزیع امنیت برای همگان به طور مؤکد مورد توجه ایشان بوده است: «عدالت که نباشد، امنیت هم در خدمت طبقه مرفه و برخوردار و سوءاستفاده‌چی است. اگر عدالت نباشد، همه خیرات به یک طرف می‌رود» (۱۳۷۷/۰۴/۰۷). استقرار و تقویت عدالت برای عموم مردم یکی از بسترهای ایجاد امنیت و آرامش است. در بهره‌مندی از امنیت، همگان سهم دارند؛ به عبارت دیگر، امنیت متعلق به قشری خاص از جامعه نیست. وظیفه تأمین امنیت برای عموم شهروندان تا جایی اهمیت دارد که بحث از اعتقاد آن افراد (مورد حمایت و تحت امنیت) به اسلام و نظام جمهوری اسلامی نیز در آن راه ندارد.

ی) استحکام سازمان‌ها و تشکیلات دفاعی و امنیتی^۲

مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت، سه عامل مهم درباره نیروهای مسلح به عنوان زمینه‌سازان امنیت مطرح نمودند: «یکی از چیزهایی که خوب است مسئولین محترم در صحبت‌هایشان با مردم در میان بگذارند که مردم یادشان بیاید، چون «نعمتان مجهولتان الصحه و الأمان»، مجهول است، یکی امان است. تا امان هست، کسی ملتفت نیست که امنیت هست ... امروز امنیت در کشور وجود دارد و این به خاطر زحمات نیروهای نظامی ما و نیروهای امنیتی ماست ... سه بخش هم در اینجا مورد توجه است: یکی سد دفاعی ملی است که اساس کار این است؛ آن روحیه انقلابی و دینی مردم، یکی از آن سه عنصر اصلی حفظ امنیت کشور است ... یکی آن بخش تشکیلاتی ماست که همین تشکیلات نظامی ما و تشکیلات امنیتی ماست ... یکی هم مسئله فنی ما و ابزارهای ماست ... هر کدام از این سه عامل؛ یعنی عامل روحیه مردم، عامل حفظ و استحکام تشکیلاتی دستگاه‌های حافظ امنیت و عامل ابزار و وسیله تضعیف بشود به ضرر ماست و هر کسی تضعیف بکند، واقعاً به ضرر کشور اقدام کرده» (۱۳۹۵/۰۶/۰۳). تقویت سد دفاعی ملی، حفظ استحکام تشکیلاتی و ابزارهای مربوط به آن شرطی لازم برای برقراری امنیت است. این ویژگی باید در کنار روحیه انقلابی قرار داشته باشد. در نتیجه، افزایش نفوذ و اقتدار کشور به تثبیت امنیت و استقلال کمک خواهد کرد.

۱. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۷۶/۶/۲؛ ۷۷/۴/۷؛ ۸۰/۶/۱۵؛ ۸۷/۱/۱.

۲. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۹۲/۱/۱؛ ۹۵/۶/۳.

ک) روحیه ایثار و شهادت^۱

رهبر انقلاب اسلامی در دیدار جمعی از خانواده‌های شهدا، موضوع مذکور را چنین تبیین کردند: «این امنیتی که امروز در کشور ما هست، این حرکت عظیمی که امروز به سمت سازندگی این کشور هست، این کارهای بزرگی که انجام گرفته است، این پیشرفت علمی و فناوری، این افزایش تعداد عالم و دانشمند و دانشجو و محقق و پژوهشگر، اینها همه به برکت خون شهداست» (۱۳۸۸/۰۳/۰۳).

ایجاد امنیت و آرامش مستلزم داشتن روحیه ایثار و شهادت است که زمینه‌ای برای حرکت، کار، سازندگی و انواع پیشرفت در کشور خواهد شد.

در مجموع، مهم‌ترین مؤلفه‌های مرتبط با زمینه‌ها و شرایط استقرار امنیت و آرامش از دیدگاه مقام معظم رهبری در جدول زیر خلاصه شده‌اند.

جدول ۴: زمینه‌ها و شرایط امنیت و آرامش

مؤلفه‌ها	مضامین کلیدی	نتایج
رصد برنامه‌های دشمن	* مراقبت نسبت به آشوب و بحران‌سازی * قوت عمل نسبت به ناامنی * عدم غفلت از توطئه دشمن * جهاد با معارضان امنیت و آرامش * برخورد با ناامنی به‌عنوان یک وظیفه	* سعادت بشر * جلوگیری از تخریب زندگی مردم * جلوگیری از تهدید شدن جوانان
هوشیاری نیروهای انقلابی و نخبگان	* حفظ قوانین * بر هم زدن امنیت به‌عنوان بزرگ‌ترین گناه	* رسیدن جامعه به اهداف
تقویت باور و ایمان: سبک زندگی اسلامی	* اعتماد به خدا و قدرت الهی * عمل به شریعت، تعالیم، ارزش‌ها و قوانین اسلامی * اهمیت انسان‌سازی در انقلاب اسلامی * توجه به اسلامیت نظام * اجتناب از طواغیت * به‌عنوان آرمان جمهوری اسلامی ایران * آزادی معنوی، تزکیه و تعالی اخلاقی * ضرورت مهرورزی، انصاف و مروت * تأثیر و نقش نماز * اهمیت ایمان و تقوا	* آینده روشن * مصون ماندن از التهاب * آسایش خیال * تکامل و پیشرفت معنوی * دور ماندن از سلطه بیگانگان * دست یافتن به عزت * سعادت دنیوی و اخروی * جلوگیری از قدرت طلبی و بی‌اخلاقی * برخورداری از برکات آسمان و ارض * عدالت و شکوفایی

۱. تاریخ بیانات بررسی شده در این بخش: ۸۸/۳/۳.

<p>* رسیدن به آرامش توأم با وحدت * حضور مردم در صحنه اقتصاد</p>	<p>* به‌عنوان یک معیار عمل * مقابله با مفسدان و قانون شکنان</p>	<p>قانونمندی و فسادستیزی</p>
<p>* آسایش مادی * اعتلای معنوی * کاهش آسیب‌پذیری درونی و بیرونی * مصون ماندن از تحقیر شدن ملت * اقتدار و پیشرفت</p>	<p>* سلامت عمومی * رفاه عمومی * پیشرفت همه جانبه * استقلال از بیگانگان * دوری از آسیب‌های اجتماعی * ملت مقتدر * داشتن عزت * تولید در همه عرصه‌ها به‌عنوان یک جهاد * رمز سعادت ملت * اهمیت رفع تورم و ایجاد اشتغال</p>	<p>تأمینات مادی و روانی</p>
<p>* آسوده خاطر کردن ملت * از بین بردن مشکلات * دور ماندن از التهاب</p>	<p>* وحدت مردم با مردم؛ وحدت مردم با مسئولین؛ وحدت مسئولین با مسئولین * برنامه‌های منظم و مرتب * به‌عنوان وظیفه‌ای همگانی * جبهه واحد انقلاب و اسلام * احترام به اسلام و قرآن * پاسداری از انقلاب و راه امام (ره) * پاسداری از عزت و استقلال</p>	<p>وحدت درونی و اقسام آن</p>
<p>* مصونیت و پیشرفت کشور * منتفع شدن مردم * شرایط فعالیت کردن مردم * برافراشته شدن پرچم اسلام</p>	<p>* هوشیاری * در صحنه بودن * همراهی پدران و مادران * همراهی عشایر</p>	<p>حضور و همراهی اقشار مردم</p>
<p>* رسیدن به امنیت بلند مدت * خوشبختی حقیقی * عزت و قدرت * هویت، شخصیت، استقلال و رفاه</p>	<p>* توجه به علم، پژوهش و نوآوری * جنبش نرم‌افزاری * علم همراه با دین و معنویت * به‌عنوان ضرورتی مضاعف و مؤکد * علم در خدمت انسانیت و عدالت</p>	<p>پیشرفت‌های علمی</p>
<p>* یک‌طرفه نشدن خیرات جامعه * پیشرفت در بخش‌های مختلف</p>	<p>* طبقاتی نکردن امنیت * عام / خاص</p>	<p>عدالت عمومی</p>
<p>* تحکیم استقلال</p>	<p>* اهمیت نیروی انتظامی * سد دفاعی ملی * وجوه فنی و ابزارهای امنیتی * نفوذ و اقتدار منطقه‌ای * روحیه انقلابی حافظان امنیت</p>	<p>استحکام سازمان‌ها و تشکیلات دفاعی و امنیتی</p>
<p>* حرکت، سازندگی و پیشرفت * حیثیت، هویت، عزت و سلامت * برخورداری از استقلال و آزادی</p>	<p>* برکت خون شهدا * دفاع مقدس</p>	<p>روحیه ایثار و شهادت</p>

منبع: نتایج تحلیلی پژوهش براساس بیانات

۷. جمع‌بندی نظری و نتیجه

با توجه به فرایندشناسی چهار جزئی مستخرج از منظومه فکری رهبر انقلاب اسلامی می‌توان به مهم‌ترین نتایج نظری مقاله به شرح زیر اشاره کرد (شایگان و عرفان‌منش، ۱۳۹۸):

- در منظومه فکری رهبر انقلاب اسلامی، مؤلفه‌های امنیت و آرامش مفاهیمی متعلق به جهان‌بینی اسلامی هستند که در آن، به سطوح فرد و جامعه به همراه ملاحظات مادی و معنوی مربوط به آنها توجه شده است. از این‌رو، نگرشی مجموعه‌ای شکل می‌گیرد که بر طبق آن، رفتار عاملان اجتماعی بر آینده جامعه انسانی تأثیر می‌گذارد. به عبارت دیگر، نوعی نگرش تعاملی رفت و برگشتی قابل ترسیم است؛ به‌گونه‌ای که پدیده‌های روانی و اجتماعی در آن بر یکدیگر تأثیر گذاشته، یکدیگر را محدود و مشروط می‌کنند و وضعیتی در حال شدن به سمت پویایی در جریان است. بنابراین، مخاطب با نگرشی فراتر از مفهوم امنیت و آرامش مندرج در نظریات مرسوم مواجه است.

- به‌طور کلی، سنت تفکر اجتماعی متفکرانی همچون رهبر انقلاب اسلامی برآمده از اندیشه رو به جلو و پویای شیعی است. تفکری که حیات اجتماعی با باورهای انقلابی و ارزشی مماس هستند. جستجوی امنیت و آرامش به معنای حقیقی، باید در اسلام و باورهای ایمانی پیگیری شود. در بازخوانی بیانات رهبر انقلاب، مشخص است که ایشان به‌طور مکرر، آرامش و سکینه را با ایمان پیوند می‌دهند. وجه تمایز و تفارق امنیت و آسودگی در چنین تفکری با تفکر برآمده از دنیای غرب نیز به همین مسئله مربوط است.

- اساساً، در تفکر مقام رهبری، چشم‌انداز تمدنی نسبت به مفاهیم اساسی متعلق به حیات اجتماعی از جمله امنیت وجود دارد. تمدنی که طلیعه آن ظهور انقلاب اسلامی است. ضمانت رسیدن به آن نقطه مطلوب، در گرو اهتمام عاملان اجتماعی و مؤمنین نسبت به دین‌مداری است. دور ماندن از تلاطم‌های روحی و معنوی یکی از تأکیدات معظم‌له برای نیل به امنیت و آرامش است. در این صورت، اختلالات اجتماعی نیز رنگ خواهند باخت. در یک نگاه کلی، ساختن فرد (خودسازی) مقدمه ساختن حیات اجتماعی است.

- رهبر انقلاب اسلامی امنیت را لازمه پیشرفت‌های متعدد در جامعه می‌دانند. هم ثبات و هم تحرک اجتماعی با مقوله امنیت در هم تنیده‌اند. عدالت اجتماعی به‌عنوان یک آرمان بشری نیازمند امنیت است. در این صورت، اعتلای فرهنگی و روحیه نشاط و حرکت شکل خواهد گرفت. اتصال دو مفهوم امنیت و فطرت، یکی دیگر از برجستگی‌های فکری مقام معظم رهبری است که بر طبق آن، گرایش درونی بشر به سمت تحقق امنیت و رسیدن به آن است.

● حیات طیبه و سبک زندگی اسلامی به‌عنوان هدف انقلاب اسلامی در سایه امنیت محقق می‌شود. بنابراین، پاسداری از حریم امنیت و آرامش عمومی و فردی ابعاد گوناگونی را شامل می‌شود. با نگاهی به اقسام امنیت از دیدگاه رهبری، مشخص می‌شود که سطوح فردی تا جمعی و ذهنی تا عینی در عرصه زندگی متصل به مفهوم امنیت است.

● مفهوم «جنگ امنیتی» که از سوی رهبر انقلاب به کار رفته است، نشان‌دهنده ضرورت حفظ و تقویت هوشیاری در برابر دشمنان نظام است. ریشه جنگ امنیتی، مواجهه و مقابله تمدنی است. این جنگ صرفاً ابعاد سخت‌افزاری را دربر نمی‌گیرد، بلکه سطوح نرم‌افزاری و فکرافزاری را نیز شامل می‌شود. به همین دلیل، ایشان به‌طور مداوم از لزوم تحفظات اخلاقی و روحی سخن گفته‌اند. در این مسیر، باید از تبلیغات رسانه‌ای و فرهنگی بیشترین بهره گرفته شود.

● امنیت به مفهوم «سعادت» و نیز شکوفایی دنیایی و اخروی انسان ضمیمه شده است. از این‌رو، عاملان ایجاد امنیت وظیفه‌ای سترگ و خطیر دارند. در این زمینه، باید برنامه‌های متعدد دشمن‌پایش و متناسب با آن، برنامه‌ریزی و اقدام شود. ایشان به ضرورت «جهاد» در راه امنیت اشاره کرده‌اند. نهادهای متولی پاسداری از امنیت همواره باید به دنبال جلوگیری از تخریب زندگی مردم به‌ویژه جوانان باشند. وظیفه تأمین امنیت صرفاً متوجه سازمان‌ها و نهادهای نظامی، انتظامی و امنیت نیست؛ بلکه رهبر انقلاب اسلامی تلاش همگان برای حفظ آن را مطرح کرده‌اند. در این‌باره، نقش نیروهای ارزشی و انقلابی برجسته‌تر است. التزام به قانون در مسیر تأمین امنیت یکی از ضرورت‌هاست. همچنین، ایثار و شهادت افتخاری بزرگ خواهد بود.

● همان‌طور که اشاره شد، امنیت در برنامه کلان اسلام، هم شامل ابعاد مادی و هم غیر مادی است. برخورداری مادی و معیشتی، رفاه عمومی و مولد بودن به حفظ و استمرار امنیت و آرامش یاری می‌رساند. به دنبال نام‌گذاری شعار سال‌های اخیر از سوی رهبر انقلاب با مضامینی اقتصادی، ضرورت اهتمام مسئولان به معیشت مردم برجسته شده است؛ چنان‌چه قلمرو اقتصاد ضعیف و ناتوان باشد، امنیت پایدار و فراگیر به مخاطره خواهد افتاد. این موضوع ناشی از همان اندیشه مجموعه‌نگر معظم‌له است که به آن اشاره شد. تأمین احتیاج‌های مادی به کاهش آسیب‌پذیری درونی کمک می‌کند و «عزت ملی» را به همراه خواهد داشت.

● به دور بودن از التهابات سیاسی داخلی و التزام به اصل وحدت از جمله ضمانت‌های تحقق امنیت و آرامش است. امنیت مقوله‌ای فارغ از تعلقات جناحی، قومی، مذهبی یا قشری است؛ زیرا یکی از حقوق اساسی بشری و شهروندی به حساب می‌آید. مصونیت همگان در برابر تهاجمات ضد امنیتی مستلزم پایبندی و توجه آحاد مختلف (مردم و مسئولین) است. امنیت حق تمامی

کسانی است که در قلمرو سرزمینی جمهوری اسلامی ایران ساکن هستند. از این‌رو، نباید این مقوله را به سمت یا جهتی خاص متمایل کرد.

● در برخی از بیانات رهبر انقلاب اسلامی، مسئله «عینی» و «واقعی» بودن امنیت قابل تأمل است. یکی از شاخص‌های واقعی بودن امنیت، احساس مردم از آرامش و به دور بودن از ناامنی است. پس، مهم‌ترین دستاورد امنیت، خود امنیت است. به عبارت دیگر، امنیت به بازتولید و انعکاس امنیت در عرصه زندگی منتج می‌شود.

● از نظر رهبر انقلاب اسلامی، می‌توان امنیت را از طریق نتایج و آثار مابه‌ازای بیرونی آن شناخت. همچنین، ایشان برای تبیین مقوله امنیت، به‌طور مکرر از ناامنی سخن گفته‌اند و این مطلب را متذکر شده‌اند که نعمت امنیت در شرایط ناامنی فهمیده و قدر دانسته می‌شود. به همین دلیل، شناخت و پیشگیری از به خطر افتادن امنیت به همان میزان ضروری است که شناخت مصادیق ناامنی اهمیت دارد. ناامنی شقوق گوناگونی دارد که آثار برخی از آنها به‌طور درازمدت در جامعه و اذهان مردم پدیدار می‌شود. این مسئله از خصلت‌های جامعه جدید استکباری بوده که به دنبال حمله‌های اخلاقی و روانی طراحی شده است.

● مقام معظم رهبری ضمن اشاره به اهمیت و ابعاد امنیت ملی، به امنیت فراملی نیز اشاره کرده‌اند. به‌عنوان مثال، ایشان اهمیت امنیت منطقه را تابعی از امنیت ملی ایران دانسته‌اند. بنابراین، گفتمان امنیت انقلاب اسلامی گفتمانی وسیع‌تر از چارچوب مرزهای جغرافیایی و حاکمیتی است. اساساً، امنیت یک جامعه اسلامی، امنیت سایر جوامع اسلامی را تقویت می‌کند. این موضوع در سخنان ایشان در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی (۲۶ شهریور ۹۰) قابل پیگیری است. نفوذ و اقتدار جامعه ایران در منطقه به دلیل ارتقای شاخصه‌های امنیت از جمله توانمندی‌های دفاعی، قدرت بازدارندگی وسیعی را در برابر تهاجمات احتمالی ایجاد خواهد کرد.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. افتخاری، اصغر (۱۳۸۹)، «امنیت عمومی در اندیشه و بیانات مقام معظم رهبری»، دانش انتظامی، شماره ۲، ص ۲۰-۴۸.
۳. بوزان، باری (۱۳۷۸)، «مردم، دولت‌ها و هراس»، در: گزیده مقالات سیاسی امنیتی، جلد اول، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۴. بیات، بهرام (۱۳۸۸)، جامعه‌شناسی احساس امنیت، تهران: امیرکبیر.
۵. جاویدی، مجتبی (۱۳۸۹)، امنیت اخلاقی از دیدگاه رهبری، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۶. حسینی، محمدرضا (۱۳۹۶)، «راهکارهای ایجاد آرامش در زندگی فردی و اجتماعی»، فارس: سازمان تبلیغات اسلامی، قابل دسترسی در: <http://old.ido.ir/a.aspx?a=1389121409>
۷. سریع القلم، محمود (۱۳۷۹)، «مبانی فرهنگی افزایش احساس امنیت عمومی»، امنیت، شماره‌های ۱۵ و ۱۶، ص ۲۷-۳۴.
۸. شایگان، فریبا (۱۳۹۵)، امنیت اجتماعی با بهره‌مندی از بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی، تهران: پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا.
۹. شایگان، فریبا و ایمان عرفان‌منش (۱۳۹۸)، راهبردهای ناجا برای امنیت و آرامش، تهران: پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا.
۱۰. شفیع، جمال (۱۳۸۵)، «واکاوی امنیت اجتماعی»، امنیت عمومی، شماره ۱، ص ۵۷-۷۳.
۱۱. عبدالله خانی، علی (۱۳۸۳)، نظریه‌های امنیت ملی، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر.
۱۲. عرفان‌منش، ایمان (۱۳۹۶)، «پیدایش جامعه مدرن و تجدید بنای حقوق بشر: واکاوی منشأ جهان‌بینی و تبارشناسی گفتمان حقوق بشر»، معرفت سیاسی، شماره ۱۷، ص ۱۰۷-۱۲۴.
۱۳. عرفان‌منش، ایمان و سهیلا صادقی فسایی (۱۳۹۴)، «مبانی روش‌شناختی روش پژوهش اسنادی در علوم اجتماعی»، راهبرد فرهنگ، شماره ۲۹، ص ۶۱-۹۱.
۱۴. عمید زنجانی، عباس‌علی (۱۳۶۸)، مبانی فقهی کلیات قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران: جامعه کنونی ایران و انقلاب اسلامی، تهران: جهاد دانشگاهی.

۱۵. فراست‌خواه، مقصود (۱۳۷۶)، دین و امنیت، تهران: وزارت کشور.
۱۶. فلیک، اووه (۱۳۹۲)، درآمدی بر تحقیق کیفی، ترجمه هادی جلیلی، تهران: نی.
۱۷. قانندی، محمدرضا و علی‌رضا گلشنی (۱۳۹۵)، «روش تحلیل محتوا، از کمی‌گرایی تا کیفی‌گرایی»، روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، شماره ۲۳، ص ۵۷-۸۲.
۱۸. کلهر، سینا (۱۳۸۸)، راهبردهای امنیت اجتماعی، تهران: باشگاه اندیشه.
۱۹. معین، محمد (۱۳۸۶)، فرهنگ فارسی، تهران: امیرکبیر.
۲۰. مینایی، محمدعلی (۱۳۸۶)، «طرح جامع مطالعات امنیت اجتماعی»، پژوهشگران، شماره ۱۲ و ۱۳، ص ۴۸-۵۲.
21. Buckley, W. F. (1998), *Society: A Complex Adaptive System; Essay in Social Theory*, Amsterdam: Gordon & Breach.
22. Jones, R. W. (1999), *Security, Strategy & Critical Theory*, London: Lynne Rienner.
23. Maslow, A. H. (1952), *Manual for the Security-Insecurity Inventory*, CA: Consulting Psychologist.
24. Silverman, D. (1970), *The Theory of Organizations: A Sociological Framework*, London: Heinemann.
25. Wæver, O. (1993), *Identity, Migration & the New Security Agenda in Europe*, Denmark: St. Martin's Press.
26. <http://farsi.khamenei.ir>